
СПЕЦІАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ

РЕДЗЮК Є.В.

к.е.н., доцент, заступник Голови відділення
стратегічного розвитку Української академії наук

ПРОПОЗИЦІЇ ДО ПРІОРИТЕТНИХ КРОКІВ ДІЯЛЬНОСТІ УРАДУ НА 2017 р.

Соціально-економічна і політична ситуація в Україні потребує оновлення і пришвидшення ефективних реформ, що сформуєть інституціонально сильну державу із забезпеченим середнім класом та конкурентоспроможною економікою. Відзначимо, що існуючий стан вітчизняної феодально-олігархічної соціально-економічної системи закріплює Україну, як сировинний придаток країн ЄС та слабку, дезінтегровану державу. Вітчизняна економіка для розвитку і гармонійного входження в європейський цивілізаційний та економічний простір потребує активного «перезавантаження», формування цілей, визначення оновлених пріоритетів, довгострокової стратегії з тактичними планами щодо її реалізації.

Метою реформ, на наш погляд, є становлення стійкої інституційної архітектури держави та забезпечення європейських стандартів життя населення за умов конкурентоздатної економіки України.

Пріоритетами для досягнення цієї мети будуть:

- 1) максимальне відокремлення державних органів влади від конкретних бізнес-процесів та бізнес-інтересів; пріоритетом має бути сформовано оновлений погляд, що «державний інтерес» – це суспільний інтерес; необхідно відходити від вузькопартійних чи вузьковідомчих інтересів, а спрямовувати весь потенціал державних органів влади на досягнення окресленої мети, через реалізацію стратегічного і тактичного планів соціально-економічного розвитку держави;
- 2) всі органи державної, судової і правоохоронної системи мають функціонувати підзвітно суспільству (системно контролюватись суспільством) та мати якісну і періодичну атестацію від суспільства;
- 3) формування і забезпечення прозорих, чітких і зрозумілих правил ведення бізнесу; впровадження повноцінного та ефективного захисту прав інвесторів на всіх рівнях (по фінансовим каналам і транзакціям, у судах і судочинстві, при контролі від правоохоронних та інших державних органів влади, у питаннях землевідведення, електро- і водопостачання тощо);
- 4) зменшення і спрощення податкового навантаження і адміністрування;
- 5) активізація інноваційно-інвестиційної діяльності у середовищі вітчизняних підприємств, особливо таких, що працюють на експорт, або знижують імпорт;

- 6) формування привабливих умов для самозайнятості населення, для ведення ним підприємницької діяльності та створення інтелектуальних робочих місць;
- 7) забезпечення крупних підприємств України ефективними механізмами і програмами імпортозаміщення, енергозаощадження, оновлення основних фондів, націлення їх на виробництво продукції з більшою часткою доданої вартості та більш активним маркетингом на зовнішніх ринках;
- 8) на основі реалізації попередніх пунктів – розширення географії українського експорту продукції з більшою доданою вартістю;
- 9) стабілізація і покращення торгово-платіжного балансу України, формування конкурентоспроможної моделі економіки України, що є базою для запуску повноцінної пенсійної реформи та формування середнього класу в Україні.

В Україні, на відміну від інших країн світу, не формується і не реалізуються довгострокові економічні стратегії, як на рівні держави, так і на рівні вітчизняних компаній. Тому макроекономічні дисбаланси, і відсутність довгострокової загальної стратегії соціально-економічного розвитку, як складової соціально-економічної стратегії розвитку держави, й неможливість стабілізації соціального, політичного і економічного стану в Україні, призвели до появи формальних програм дій Уряду за часи Незалежності України. Все це привело до дисфункціональної і неефективної штучно замонополізованої економіки, низьких заробітних плат, відсутності повноцінних ринків (товарного, фондового, фінансового та ін.), енергонеефективних підприємств і ЖКГ, зубожілого населення.

Для реалізації покращення конкурентоспроможності України, як держави, що націлена на досягнення параметрів країн ЄС, новосформованому Уряду, на наш погляд, необхідно провести декілька чітко окреслених етапів реформ:

1. Необхідно створити у Верховній Раді України справжню коаліцію – стратегічно і відповідально, де нема місця політичним особистостям, або олігархам та їх інтересам, а в основі покровока програма дій виходу з соціально-економічної кризи. Тобто має бути озвучена мета, яка повинна розширюватись до базових соціально-економічних показників, з розписом – в якому стані країна буде через пів року, 1 рік, 2 роки, 3 роки; для цього формується стратегія, як загальна, так і галузеві стратегії – розроблені пірамідално, комплексно і підтримані не "вождями" політичних партій, а фахівцями за напрямками реформ підкріплені розрахунками і тактичним планом; тактичний помісячний план – що, хто, як, в які строки, з яким обсягом ресурсів виконує для досягнення мети по реалізації плану. Це чіткий розпис робіт Президенту, уряду і Верховній Раді України.

2. Ввести систему прозорого контролю за витрачанням бюджетних коштів, приведення єдиних правил на митниці, по відшкодуванню ПДВ, по використанню природних ресурсів України. Необхідно провести приватизацію державного майна, що є збитковим та не стратегічним для безпеки та соціально-економічного стану населення. Приватизація має спрямовуватись на знаходження профільного соціально-відповідального інвестора, з чітким планом щодо реформування даного підприємства + зайнятість + прибутковість.

3. Отримані кошти від пункту 2 направити в спеціалізований фонд стабільності України.

4. В кожному обласному центрі України, або поруч з ним виділити 25-150 га землі під індустріальні та інноваційні парки з підведенням дороги, електрики, води, газу та забезпеченням безпеки, охорони, юридичними та бухгалтерськими послугами. Призначити комітети розвитку і кураторства індустріальних/інноваційних парків (представники Міністерства закордонних справ і ТПП + губернатор + місцева громадськість + представники бізнесу), що сприяли б залученню, в першу чергу, іноземного капіталу в нові інноваційно-індустріальні центри та захищали його від рейдерства, рекету, свавілля чиновників. Унікальність для України та зручність для закордонних інвесторів буде полягати в тому, що інвестору не потрібно буде займатись дозвільно-адміністративними та непрофільними роботами, а він зосереджуватиметься тільки на питаннях технічних, інноваційних та маркетингових, що пов'язані з виготовленням продукції з високою доданою вартістю. Всі інші питання на себе бере Управляюча компанія інноваційного/індустріального парку (дозволи, бухгалтерські звіти, юридичне супроводження, охоронні послуги, клінінгові послуги тощо).

5. Впровадити загальні і спрощені для платників податків, що виробляють несировинні товари (послуги) з високою доданою вартістю на експорт низькі податкові ставки (не вище 15% для податку на прибуток, податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб).

6. Якщо надходження по податках деякий час будуть «давити» на бюджет, то для цього доцільно використовувати кошти з пункту 2.

7. Необхідно впровадити поступові заходи із спрощення і лібералізації валютного регулювання для реальних інвесторів-нерезидентів, для імпортного обладнання, для експортерів-резидентів.

8. Сировинно-видобувні підприємства і виробництва з низьким ступенем обробки мають поступово, вдосконалювати організацію власного виробництва і глибину переробки, закуповувати вітчизняні та іноземні більш продуктивні технології. Україна потребує інвестицій в основні фонди (зношення за останні 5 років збільшилось по промисловості з 75% до 85%), в обладнання і програмне забезпечення, а не в іноземних футболістів і закордонну нерухомість. Власники вітчизняного крупного бізнесу, якщо цього не розуміють, то їх необхідно позбавляти права власності, як осіб, що не виконали соціально-економічних умов приватизації та провести повторну приватизацію зі знаходженням більш відповідальних інвесторів. Акції крупних підприємств (від 100 до 500 найкрупніших підприємств) мають торгуватись на фондовій біржі і мати у вільному обертанні мінімум 15-30 % акцій, регулярно звітувати про свою діяльність та виплачувати дивіденди в Україні. Для формування середнього класу в Україні доцільним є запровадження оновленого законодавства в системі корпоративного управління – відмінити і відійти від законів по типу «Squeeze out» (що приведе до монополізації крупних підприємств і володіння ними тільки декількома сім'ями в Україні) і навпаки стимулювати регулярну виплату дивідендів АТ своїм акціонерам в Україні, тобто впровадити систему, коли

міноритарний акціонер, що проголосував на зборах акціонерів за виплату дивідендів – отримував їх, навіть коли мажоритарний акціонер голосує проти.

9. В Україні немає жодного державного органу влади, або законопроекту, що сприяв би появі середнього класу. На наш погляд, тільки впровадження повноцінних ринків (фінансового, фондового, товарного, електроенергетики тощо) в Україні і відхід від монополій та олігополістичних олігархічних утворень може сформувати середній клас в Україні. Особливо важлива роль належить фондовому ринку і залучення до нього широкої маси дрібних інвесторів та мережі фінансових компаній. Діюче вітчизняне законодавство в регулюванні фондового ринку опирається в основному на вибіркові ліберальні постулати, що не дають можливості появи і переходу малого бізнесу в середній, а середнього в крупний, щоб власник на активі був реально підзвітний, прозорий і відповідальний по відношенню до суспільства й інвесторів, а також ефективний. Все регулювання на фондовому ринку України зводиться до консервації діючих процесів в корпоративному середовищі та імітації щодо цивілізованого реформування. При цьому фінансово-промислові олігархічні групи в більшості випадків продавали акції належних їм підприємств на біржовому ринку, щоб зробити компанію формально публічним акціонерним товариством, а не для того, щоб залучити додаткові кошти, або зробити її публічною і підзвітною суспільству. Прибуток від діяльності цих підприємств виводиться в офшори, дивіденди в Україні не сплачуються, гальмується розвиток, як підприємств, так і суттєво звужується фондовий ринок України. До цих чинників можна додати й безліч інших чинників у вигляді недовіри населення до державних органів влади і олігархічних фінансово-промислових груп, перманентної і багаторазової девальвації курсу гривні, відсутності можливостей щодо мінімізації ризиків від втрат при інвестуванні на фондовому ринку України тощо. Все це разом спотворює і гальмує розвиток вітчизняного фондового ринку за рахунок коштів внутрішніх та іноземних інвесторів.

В усьому цивілізованому світі відповіддю на ризик і збитки повинен бути перехід активів в руки більш ефективніших власників, але в Україні діє законсервована і корумпована система, коли крупний бізнес залучає до себе на «службу» чиновників державних органів влади, що призводить до суттєвих втрат держави, наносить збитки в середовищі міноритарних акціонерів та знищує інвестиційний клімат в Україні. Тому приватизація державного майна в Україні проходить не за принципом залучення ефективного профільного власника з можливістю активного розвитку бізнесу, створення робочих місць, посилення експортного потенціалу держави, а навпаки, є намагання принизити роль фондового ринку, роль відкритих і транспарентних аукціонів, роль інвестиційних зобов'язань тощо – в угоду певній олігархічній структурі, що в зв'язці з корумпованими чиновниками, відбирає підприємство(а) у народу України за неадекватно низькі суми коштів (прикладом можуть бути найбільші вітчизняні емітенти: ВАТ «Криворіжсталь», ВАТ «Запоріжсталь», ВАТ «Дніпроенерго», ПАТ «Укртелеком», ВАТ «Укрнафта» та ін.). Тільки з ВАТ «Криворіжсталь» повторна, більш прозора приватизація принесла в бюджет в 5 разів більше коштів.

Тому, на наш погляд, Україні є сенс повністю переглянути політику приватизації та сформувані її за європейськими стандартами, коли провідну ціноутворюючу, інвестиційну, регулюючу роль виконує фондовий ринок, який представлений широким спектром інвесторів (приватні, фінансові компанії, інвестиційні банки, приватні інвестиційні фонди, державні і приватні пенсійні інвестиційні фонди, реально функціонуючі венчурні інвестиційні фонди тощо).

10. Необхідно ввести у вітчизняне законодавство Закон про компрадорську еліту, суть якого полягає в тому, щоб не можливо було монополізувати якесь підприємство, або державний орган влади та використовувати його для власного збагачення і збагачення своєї сім'ї на шкоду суспільним інтересам. Крім того, те що на сучасному етапі відбувається з економікою України (сировинна спрямованість) і відсутність стратегії розвитку інноваційно-орієнтованої економіки, економіки зі зростаючою частиною галузей з більш високою переробкою і доданою вартістю; без "точок зростання" і нових сфер діяльності – Україна рухається по спіралі все більшої деградації, при цьому існуючі олігархічні клани за підтримки корумпованих чиновників виконують роль закріплення цієї спіралі. Тому Закон про компрадорську еліту унеможливить, або суттєво знизить гальмування та феодалізацію капіталістичних відносин в Україні. На наш погляд, доцільним є такі провідні положення до цього закону: державним службовцям 1-3 рангів, заборонити іншим членам їх сімей включно до двоюрідних братів і сестер та пов'язаним особам – балотуватися в депутати і займати державні пости, а також займатися бізнесом, але можна викладати, лікувати, воювати на не керівних посадах; кожна покупка має бути підтверджена зарплатними доходами, а не «виграшами», або «успішною дружиною-бізнеследі»; хочеш мати нерухомість в Лондоні або Монако, вкладай на таку ж суму в Україну; хочеш дітей своїх навчати в Гарварді, тоді з Гарварда запрошуй в українські університети викладачів і т.д., кращих учнів середніх загальноосвітніх шкіл навчай за свій рахунок в Гарварді з контрактом, щоб потім вони відпрацювали в Україні мінімум 10-15 років; якщо пограбував Україну і вивів гроші в Ізраїль, РФ, Китай або на який інший офшор і зник – дати найширші повноваження і стимули діяти силам спецоперацій, щоб знайти і привезти мертвих або живих з показаннями на подільників в Україні, як це до речі робить МОСАД, ЦРУ, ФСБ. Такий підхід суттєво знизить кількість охочих до швидких грошей з України, її бюджету і за рахунок простих українців. Крупний і середній бізнес відійде від повальної тінізації свого бізнесу та розірветься його зв'язка з корумпованими банками, державними чиновниками; суттєво знизиться офшоризація українських компаній, що в цілому також наблизить нашу державу до європейського цивілізаційного простору.

11. Дешева і висококваліфікована робоча сила з цивілізованим і зрозумілим доступом до логістики, енергії і ресурсів, коли немає суттєвих бюрократичних процедур, монополістично-олігополістичних утворень та суттєвих валютних обмежень – дають в східноєвропейському регіоні Україні значні перспективи для швидкого економічного оновлення і зростання.

Відзначимо, що цивілізовані країни в XXI столітті перейшли від індустріального до інформаційно-інноваційного шляху розвитку, тому наука і

наукова діяльність є пріоритетною в усіх напрямках, даючи «поштовх» і «точки випереджального зростання» для розвитку всієї соціально-економічної системи країни. Враховуючи важливість залучення іноземних інвесторів у оновлену соціально-економічну систему України, необхідно відзначити й важливість формування внутрішніх пріоритетів щодо її розвитку. Так, пріоритети в сучасній Україні, на наш погляд, повинні бути збудовані правильно: а) будь-яке політичне / державне рішення повинне мати серйозну наукову обґрунтованість і експертну підтримку; б) фінансування інновацій, науки і вчених має бути пріоритетним та мати стратегічний підхід, потрібно націлюватися на створення довгострокових зв'язків у трикутнику «державне управління - наука і освіта - бізнес-середовище та соціальна сфера»; в) створити в країні систему стимулів для вчених, а не виштовхування їх в іноземні гранти або за кордон.

Таким чином в нашій країні можливе відродження виробництва, покращення соціальних стандартів, створюється конкурентоздатна і заможна економіка України, що гармонійно інтегрується до країн східноєвропейських країн, а в подальшому поступово з підвищенням стандартів і до країн ЄС в цілому.